

- отримати безкоштовну психологічну консультацію та психологічну допомогу;
- отримати важливу соціальну інформацію (контактні дані закладів побутового обслуговування, професійного навчання, дані щодо актуальних вакансій, координати соціальних служб, волонтерської допомоги тощо).

Висновки. Запропонований нами інноваційний формат масового профорієнтаційного заходу спрямований на оптимізацію профорієнтаційних послуг, що надаються Державною службою зайнятості України, підвищення їх якості, ефективності, клієнтоцентрованості як дієвого засобу забезпечення додаткових гарантій зайнятості для категорій населення, що є найбільш вразливими на ринку праці.

Список використаних джерел

1. Закон України "Про зайнятість населення" [Електронний ресурс] : [прийнятий 5 лип. 2012 р.] / Верховна Рада України. – Режим доступу : www.zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17
2. Концепція державної системи професійної орієнтації населення [Електронний ресурс] : [затв. Постановою Кабінету Міністрів України №842 від 17 верес. 2008 р.] – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/842-2008-п>.
3. Єдина технологія надання соціальних послуг центрами зайнятості України / [Ю.М. Маршавін, Л.М. Фокас, Л.Є. Ляміна, Д.Ю. Маршавін]. – К. : ІПК ДСЗУ, 2010. – 509 с.

Стаття надійшла 29.01.2013

УДК 159.9

А.В. Алексєєва

Чинники престижності професій: гендерний аспект

У статті окреслено провідні чинники престижності професій, визначено їх вікову динаміку та гендерну диференціацію. Ключові слова: престижність професій, безпека, матеріальне забезпечення, унікальність, привілеї, самооцінка, влада, гендер, вік.

This paper outlines the key factors of the prestige of occupations, and age dynamics and gender differentiation have been specified.

Keywords: prestige of an occupation, safety, financial security, uniqueness, privilege, self-esteem, power, gender, age.

Постановка проблеми. Вдалий вибір людиною професії, яка відповідає її талантам та здібностям і опанування якої приносить задоволення та натхнення, є важливою передумовою успішної професійної самореалізації.

Сучасні дослідження Інституту соціальної та політичної психології НАПН України демонструють, що традиційний трикутник вибору професії "хочу" – "можу" – "потрібно" перетворився на п'ятикутник "цікаво=хочу" – "здібний=можу" – "добре оплачується" – "престижно" – "потрібно=є попит на ринку праці", де попит на професію відсунутий на останню позицію, а престижність обраної професії виявляється важливим чинником професійного вибору.

Аналіз досліджень з даної тематики. Проблему престижності професій було розроблено М.І. Найдьоновим, Л.В. Григоровською та О.І. Хоріною¹: визначено

¹ Найдьонов М.І. Динаміка оцінок престижності професій, що користуються попитом на ринку праці / М.І. Найдьонов, Л.В. Григоровська // Чинники, умови та особливості вибору професії : інформ. бюл. (листоп. 2010) / упоряд. О.М. Лисенко ; Ін-т соц. та політ. психології НАПН України. – К., 2010. – 128 с.

Алексєєва Анна Валеріївна, кандидат психологічних наук, Інститут підготовки кадрів державної служби зайнятості України (Київ).

© Алексєєва А.В., 2013

чинники престижності професій, досліджено особливості сприйняття престижності залежно від віку, статі, освіти та місця проживання респондентів. Водночас докладного аналітичного осмислення отриманих даних та їх відповідної інтерпретації потребують змістовні особливості сприйняття престижності професії.

Метою статті є аналіз чинників престижності, що є актуальним у контексті регулювання передумов професійного вибору молодого людини.

Виклад основного матеріалу. Результати дослідження, викладені в статті, базуються на аналізі даних тривалого моніторингу динаміки престижності професій, здійсненого науковцями Інституту соціальної та політичної психології НАПН України в межах науково-дослідної роботи за темою "Науково-методичні засади відстеження динаміки престижності професій, що користуються попитом на ринку праці" (2010–2012), виконаної під керівництвом доктора психологічних наук М.І. Найдьонова.

Основний метод дослідження – репрезентативні масові опитування дорослого населення (2010–2011) і школярів-старшокласників (2010). Масові опитування громадян проводилися за квотною вибіркою, що репрезентує доросле населення України віком від 18 років і старше. Соціально-демографічна структура вибірки відповідала структурі дорослого населення. Масові

опитування школярів здійснювалися за квотною вибіркою, що репрезентує учнів 9–11-х класів загальноосвітніх шкіл.

Дослідження з даної проблеми має практичне значення в контексті оновлення напрямів та методів профорієнтаційної роботи з молоддю на етапі вибору професії. Нами було запропоновано **структурування чинників престижності професій** за їх змістовними ознаками на базі отриманих емпіричних даних, а також інтерпретація визначених відмінностей в контексті статі та віку респондентів.

Найголовнішим чинником, що визначає престижність професії, є її здатність забезпечити людині відчуття **надійності, безпеки та комфорту**. При цьому гідна оплата праці як найголовніша ознака престижності виявляє тенденцію до зростання з віком респондентів лише серед представників жіночої статі (72 та 77%) (табл. 1). Визначена закономірність пов'язана зі зміною гендерних стереотипів у сучасному українському суспільстві, а саме з посиленням тенденції жінок до заняття бізнесом та їхнім прагненням до фінансової незалежності.

Таблиця 1

Гендерні аспекти престижності професії за чинником безпека і надійність

Ознаки престижності професії	Респонденти			
	Учні		Дорослі	
	Чоловіки	Жінки	Чоловіки	Жінки
Гарно оплачується	73	72	69	77
Престижна професія дасть більше шансів у житті вашої дитини	53	54	49	53
Додає стабільності, впевненості в завтрашньому дні	42	48	44	49
Дає змогу ні від кого не залежати	48	47	48	46

Жінки обох вікових груп (у юнацькому і в дорослому віці) також більшою мірою цінують власну впевненість у завтрашньому дні, вагомою передумовою чого є наявність престижної професії (48 і 49% жінок проти 42 і 44% чоловіків відповідного віку). Вони також більше, ніж чоловіки, сподіваються, що престижна професія дасть більше шансів у житті їхньої дитини – цілком фемінний прояв турботи матері про власну дитину.

Чоловіки, у свою чергу, більше схильні наголошувати на тому, що престижна професія може забезпечити їм можливість бути незалежними, що є типовим проявом психологічної маскулітності (див. табл. 1).

Отже, із зазначених закономірностей випливає, що найвагомим чинником, який визначає престижність професії, є її здатність забезпечити стабільність та незалежність. Відповідні прояви це має й у вигляді матеріального комфорту людини. Чинники стабільності, визначені жінками, свідчать про психологічну андрогінність жінок, тобто однакову значущість для них як бажання досягнути фінансової незалежності, так і прагнення забезпечити майбутнє власних дітей. Для чоловіків важливішою є можливість завдяки престиж-

ній професії досягнути незалежності, що є типовим проявом маскулітних рис.

Другим за важливістю чинником, який визначає престижність професії, є її **вплив на самооцінку** людини. За цим фактором також спостерігаються цікаві гендерні відмінності. Для жінок престижна професія більшою мірою асоціюється з відчуттям власної значущості та ваги в суспільстві (55% жінок і 52% чоловіків у юнацькому віці та 46% жінок проти 42% чоловіків у дорослому віці) (рис. 1). Сподівання на це є особливо актуальним для дівчат у юнацькому віці, які вважають, що саме наявність престижної професії дасть їм можливість для кар'єрного зростання та значних професійних досягнень (відповідно 51% жінок і 44% чоловіків та 25% жінок і 19% чоловіків у юнацькому віці) (рис. 1, а).

Ймовірно, що в дорослому віці вони визначають для себе й інші, вагоміші передумови професійних досягнень, тому це знижує значущість у даному контексті ступеня престижності обраної професії.

Визначені закономірності демонструють особливої гендерної ідентичності представників жіночої статі, коли саме наявність престижної професії посилює їхню суспільну значущість та важливість.

Для чоловіків престижність асоціюється передусім з відчуттями гордості за власні успіхи (49% чоловіків та 46% жінок), славою та визнанням (25% чоловіків та 22% жінок), що притаманне переважно особам у юнацькому віці, а також з відчуттям вищості за інших (11% чоловіків проти 8% жінок у юнацькому віці та 13% чоловіків і 10% жінок у дорослому віці). Престижна професія допомагає їм підвищити власну самооцінку та самоповагу, адже, на відміну від жінок, їм недостатньо просто подобатись самим собі: щоб мати певний рівень самооцінки в них повинні бути вагомі зовнішні підстави. Престижна професія також суттєво підвищує їхній авторитет у сім'ї: повага до батька в родині в першу чергу пов'язана з тим, якою мірою він реалізований у власному професійному житті (20% чоловіків та 15% жінок у юнацькому віці і 23% чоловіків проти 20% жінок у дорослому віці).

Отже, другий за важливістю чинник престижності професії – її вплив на самооцінку людини, відчуття власної цінності та самоповагу – також має суттєві гендерні відмінності, зумовлені особливостями самоставлення чоловіків та жінок та відповідними соціальними стереотипами, що визначають гендерну ідентичність представників жіночої та чоловічої статі в сучасному українському суспільстві.

Досить важливим чинником, який визначає престижність професії, є відчуття людиною власної унікальності, зокрема, можливість мати певні привілеї та пільги, значущість чого зростає з віком респондентів та є більш актуальною для представників чоловічої статі (27% чоловіків проти 22% жінок у юнацькому віці і 42% чоловіків та 40% жінок у дорослому віці) (рис. 2).

У представників учнівської молоді престижність професії асоціюється із можливістю з легкістю заходити до будь-якого кабінету, що є особливо актуальним для дівчат (37% жінок та 34% чоловіків у юнацькому віці). Згодом значущість цього чинника, порівняно з іншими, зменшується (див. рис. 2, б), що, можливо, пояснюється

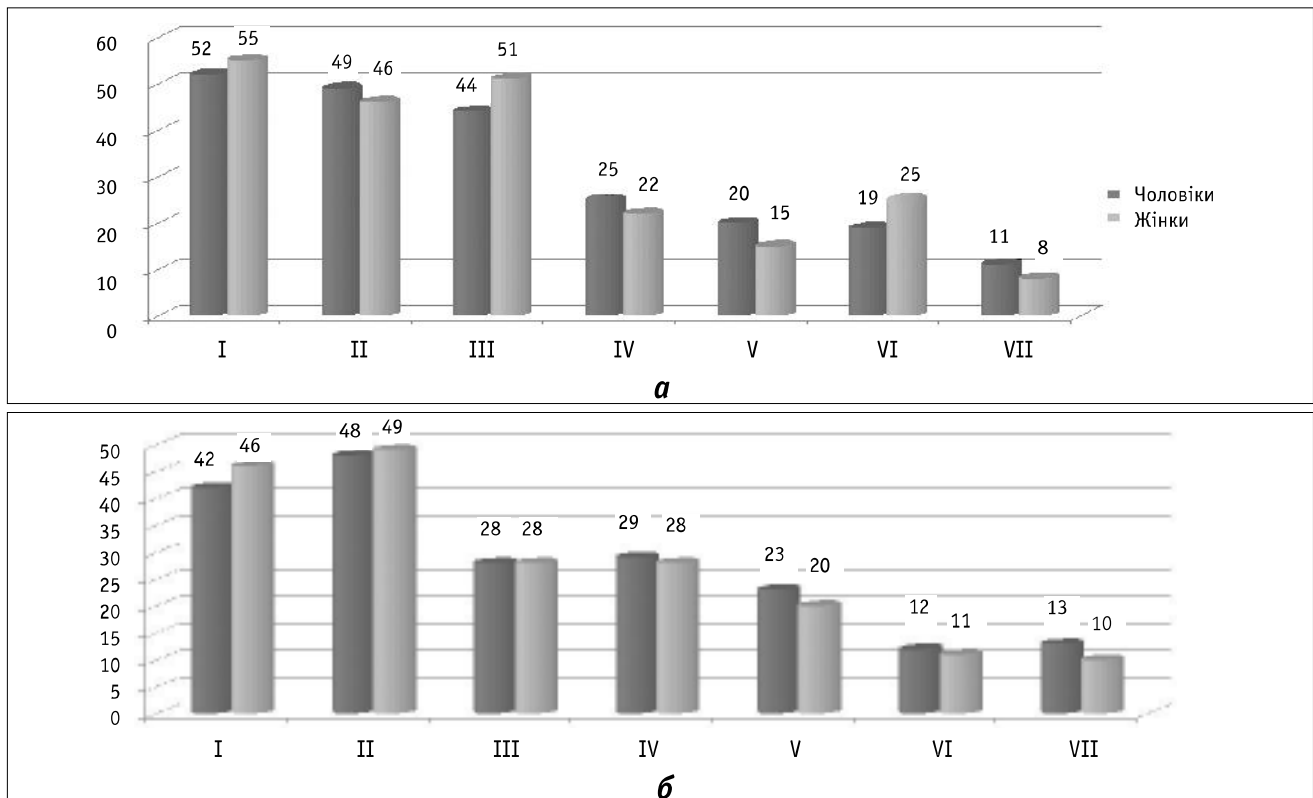

Рис. 1. Гендерні аспекти престижності професій за чинником самооцінка (а– учні, б – дорослі):

I – додає людині значущості, більшої ваги; II – викликає в людини відчуття гордості; III – люди вважають надбання престижної професії досягненням; IV – приносить славу, дає змогу стати відомим; V – додає авторитету в сім'ї; VI – дає змогу мати великі професійні досягнення; VII – дає змогу почувати себе вищим за інших.

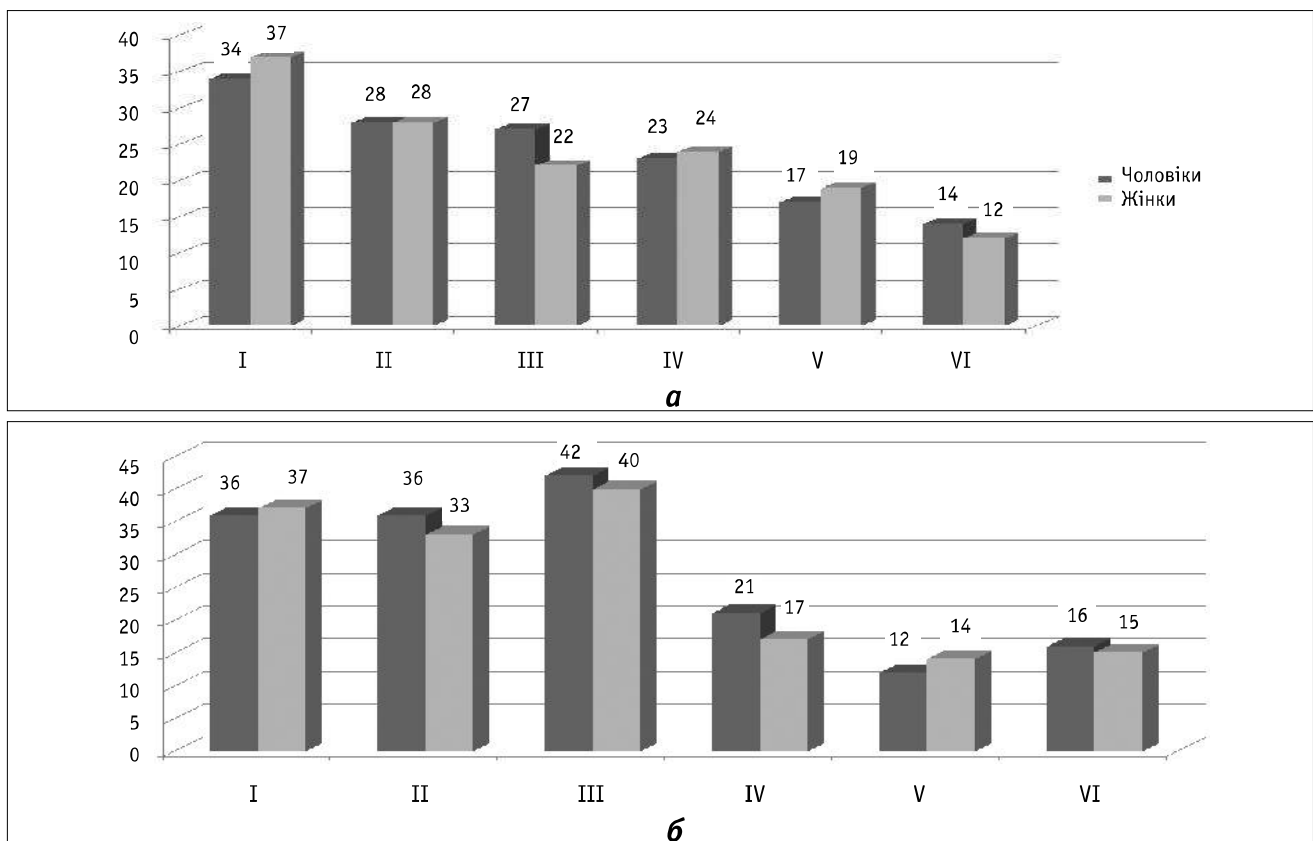

Рис. 2. Гендерні аспекти престижності професій за чинником привілеї, унікальність (а– учні; б – дорослі):

I – дає можливість з легкістю заходити у будь-який кабінет; II – потребує непересічних здібностей, через що не всі можуть її опанувати; III – дає змогу мати привілеї, пільги; IV – дає змогу завести корисні знайомства, зв'язки; V – престижна професія – це квиток до кола обраних; VI – унікальна, потребує обмеженої кількості фахівців, до кола яких важко потрапити.

Гендерні аспекти престижності професій за чинником *влада, вплив*

Ознаки престижності професії	Респонденти			
	Учні		Дорослі	
	Чоловіки	Жінки	Чоловіки	Жінки
Корисна для суспільства	39	36	33	32
Пов'язана з прийняттям важливих рішень	34	30	33	28
Дає можливість впливати на інших	28	22	24	22
Дає змогу допомагати іншим людям	26	29	17	20
Дає владу над іншими людьми	19	13	26	23

соціалізацією особистості та підвищенням соціальної сміливості. Для дорослих чоловіків престижність більшою мірою асоціюється з відчуттям власної непересічності (36% чоловіків та 33% жінок) й унікальності (16% чоловіків та 15% жінок), а також зумовлює можливість заводити корисні знайомства та зв'язки (21% чоловіків та 17% жінок).

Для жінок престижність професії є квитком до кола обраних (19% жінок та 17% чоловіків у юнацькому віці і 14% жінок проти 12% чоловіків у дорослому віці), тобто знову-таки для представників жіночої статі саме професія є еквівалентом їхнього статусу в суспільстві.

Отримані дані знову-таки підтверджують тенденцію, що саме відчуття власної унікальності для чоловіків є еквівалентом престижності професії, тоді як для жінок престижність є своєрідною "перепусткою" до кола обраних, значущість чого зменшується з віком респондентів.

І, нарешті, досить значущим еквівалентом престижності є *влада та вплив*, а саме можливість завдяки престижній професії впливати на думки й погляди інших людей та приймати рішення, які мають наслідки для багатьох людей. Безумовно, владні тенденції є особливо актуальними для чоловіків, значущість чого зростає з віком (19% чоловіків проти 13% жінок у юнацькому віці і 26% чоловіків та 23% жінок у дорослому), що є типовим проявом психологічної маскулітності (табл. 2).

Прагнення домінувати, бути лідером є цілком органічним проявом маскулітної складової психологічної статі, що може бути підсилене відповідним типом професійної діяльності.

Навпаки, для жінок престижність за цим чинником асоціюється більшою мірою із можливістю допомагати іншим людям, розв'язувати їхні проблеми та інше. Для них важливе відчуття власної значущості для іншої людини, можливість допомогти, зробити щось добре (29% жінок проти 26% чоловіків у юнацькому віці та 20% жінок і 17% чоловіків у дорослому), що є проявом їхньої психологічної фемінності.

Висновки. Наведені результати вказують на те, що найбільш вагомим чинником престижності професії є відчуття безпеки та стабільності, що однаково актуальне як для жінок, так і для чоловіків. Друге місце за значущістю посідає чинник самооцінки, а саме: престижна професія суттєво підвищує самооцінку, викликає в людини почуття гордості, відчуття визнання власної слави багатьма людьми та власної вишості за них, що є надто важливим для представників чоловічої статі, а також дає людині відчуття значущості та ваги в суспільстві (останнє є особливо актуальним для жінок). Наявність престижної професії також істотно посилює авторитет батька в родині, що відбувається саме через призму його професійного статусу.

Престижна професія співвідноситься також з відчуттям власної унікальності та непересічності, із наявністю певних пільг та привілеїв, що створюють для людини своєрідний "ореол престижності", який, відповідно, має гендерно специфічні риси. Так, для представників чоловічої статі найбільш значущим є вплив на самолюбство, відчуття власної цінності та винятковості, а також наявність

відповідних еквівалентів "пошани" з боку соціуму; для жінок престижна професія посилює їхню соціальну сміливість, що особливо властиве для юнацького віку, а також значущо підвищує їхню соціальну вагу і є своєрідною перепусткою до "кола обраних".

Важливим еквівалентом престижності є *влада* – чинник, особливо значущий для представників чоловічої статі, а для жінок найбільш актуальним є її альтруїстичний аспект – можливість допомагати іншим людям вирішувати їхні складнощі й проблеми.

Визначення чинників престижності професії є важливим у контексті регулювання "ореолу престижності" як значущої передумови вибору професії і має бути спрямоване на досягнення балансу між попитом та пропозицією на ринку праці, що сприятиме створенню оптимальних можливостей для повноцінної професійної самореалізації людини.

Стаття надійшла 26.04.2013

Наталія Королевська: сьогодні триває боротьба за кожне робоче місце

Державна служба зайнятості має моделювати майбутнє ринку праці, а не констатувати рівень безробіття. Про це заявила Міністр соціальної політики України Наталія Королевська під час наради з представниками Державної служби зайнятості у Каневі на Черкащині.

«Сьогодні триває боротьба за кожне робоче місце. І хоча ми прекрасно розуміємо, що не служба зайнятості їх створює, однак саме вона має бути тим барометром, котрий вимірює ситуацію у сфері зайнятості, моделює її. Важливою є взаємодія з органами місцевої влади, з роботодавцями, з профспілками. Лише комплексна робота приведе нас до спільного результату», – зауважила Міністр, звертаючись до учасників наради.

Міністр наголосила, що особливу увагу звертатимуть на працевлаштування малоконкурентних на ринку праці людей – молодь, одиноких батьків, інвалідів, людей старшого віку. До кінця року додатково має бути працевлаштовано близько 26 тисяч таких громадян.

19 червня 2013 р.

За матеріалами сайту:
<http://www.dcz.gov.ua>